

DUMITRU SOLOMON

SĂ PRIVIM ÎNAINTE CU MÎNIE!

Vom abandona valorile create în teatrul din țările est-europene? Acum, în plin proces de democratizare a estului Europei, teatrul își va menține rolul artistic și creator, ori se va lăsa înghițit de tendințele de comercializare? Teatrul își va păstra identitatea națională în contextul desființării granițelor culturale intereuropene, al spulberării vechilor simboluri izolaționiste precum zidul Berlinului? Sîntem în măsură să depășim actuala criză a teatrului, care se manifestă atît în ceea ce privește susținerea sa financiară, cît și în ceea ce privește repertoriul și publicul? Este o criză mortală sau o criză pasageră? Putem construi o punte/poartă între Est și Vest prin care valorile să circule nu numai într-un singur sens, adică dinspre Vest spre Est? Sîntem pesimiști sau optimiști încercînd să privim cu luciditate destinul dramaturgiei și al teatrului din această parte a Europei?

Sînt doar cîteva din întrebările pe care și le-au pus cu înfrigurare dar și cu adîncă responsabilitate participanții la colocviul teatral ce s-a desfășurat între 3 și 8 octombrie în Germania, la Chemnitz și Potsdam, într-o excelentă organizare datorată teatrelor dramatice din cele două importante orașe, Editurii Henschel Schauspiel și societății Eurocultur Est. Au fost invitați dramaturgi, critici, regizori, directori de teatru, secretari literari din Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, România, Ungaria, Uniunea Sovietică și, firește, din țara-gazdă. Discuțiile nu au fost nici convenționale, nici monologale, și asta nu atît datorită existenței unei opoziții de principii și soluții, cît datorită unei diversități de nuanțe în interpretarea fenomenului de criză specifică, precum și datorită situației conlocutorilor pe diferite trepte între pesimism sumbru și optimism moderat.

S-a constatat astfel că starea teatrului în țările foste socialiste din estul Europei este aceeași (cu, firește, unele corective naționale): s-a produs o anume derută în repertoriu, pieselor de serioasă problematică socială și morală tinzînd să le ia locul piesele ușoare, comerciale; se manifestă, explicit sau implicit, preferințe pentru repertoriul occidental și o oarecare mefiență și lipsă de interes față de repertoriul național și est-european; publicul nu mai umple ca în anii trecuți sălile de teatru care constituiau de multe ori un spațiu disident și un refugiu în fața ideologizării și masificării, un refugiu mai sigur și mai autentic uneori decît biserica, astăzi publicul fiind intens captat de mișcările sociale și politice, precum și de magnetismul exercitat de mass-media; există un șoc al decuplării surselor tradiționale, guvernamentale de subvenționare a teatrelor, neființînd încă — în cele mai multe cazuri — alternativa altor surse de sponsorizare artistică, în anumite țări închizîndu-se un număr de teatre din lipsă de mijloace financiare; soarta oamenilor de teatru, mai ales cea a actorilor, a devenit incertă, prin devalorizarea treptată a profesiei lor, prin deteriorarea impactului cu publicul și prin amenințarea șomajului; organizațiile și sindicatele profesionale ale oamenilor de teatru au fost fie desființate, fie subțiate, iar în unele țări între uniunile teatrale și sindicatele actoricești sînt contradicții ireconciliabile prin aceea că se promovează interese divergente; canalele prin care circulau valorile teatrale între țările din

estul Europei au fost pe alocuri obturate, astfel că s-a blocat sistemul de vase comunicante creat în interiorul culturilor est-europene, dezvoltate în condiții asemănătoare și avînd aspirații comune antitotalitare, cu împrumuturi reciproce de mijloace de luptă și de rezerve de speranță.

Și totuși...

În aceste condiții, în care destructurărilor și restructurărilor survin de la o zi la alta, ia forme din ce în ce mai conturate voința generală de a proteja valorile culturale și morale ale teatrului, se duce o luptă pentru echilibrarea repertoriilor, împotriva defetismului și blazării, se afirmă tot mai puternic convingerea că nu trebuie distrus ceea ce a reprezentat fondul cultural de rezistență și de vitalitate în epoca grea a «socialismului real», se caută soluții pentru recîștigarea publicului de teatru, se creează un front de apărare împotriva cenzurii economice și a dictaturii banului, se experimentează noi modalități de realizare a coeziunii, a solidarității teatrale, dincolo de granițele statale, culturale și lingvistice, o dovadă fiind chiar această reuniune de la Chemnitz-Postdam. Germanii au vorbit de pericolul ca frontiera de pe Elba să se mute pe Oder-Neisse, producîndu-se o nouă ruptură și o nouă cortină de fier între Vest și Est și au propus ca, în locul Porții Brandenburg, simbol al despărțirii, să se instituie un nou simbol — «Poarta saxonă» (Chemnitz este un oraș saxon), o poartă a circulației libere Est-Vest.

S-a hotărît ca astfel de reuniuni de teatru, întărite prin schimburi de literatură dramatică, turnee, colocvii, simpozioane, să capete un caracter permanent.

Toate acestea, dezbătute pe larg în decurs de șase zile, ar fi «punctul de plecare», cum a fost denumit. Despre «punctul de sosire» s-a vorbit mai puțin. Nimeni nu este profet, nimeni nu și-a putut asuma o definire a viitorului. Plutim încă în ceață, în incertitudini, sînt nenumărate obstacole care trebuie depășite, nici o soluție nu este general valabilă și în mod sigur aplicabilă. Dacă pesimismul a fost într-o măsură pulverizat, luciditatea ne obligă să fim sceptici. Aș îndrăzni să spun că s-a instituit un scepticism pozitiv.

Ca pentru a întări această impresie, iată, am văzut împreună cîteva spectacole bune sau foarte bune (**Dragonul de Șvarț** și **Amphitryon** de Hacks la teatrul din Chemnitz, acesta din urmă excelent pus în scenă de directorul teatrului, Jörg Liljeberg, **Lupta negrulul și a cîinilor** de Koltès la teatrul din Dresda) și am asistat la lectura unor piese foarte interesante ale sovieticilor Aleksandr Galin și Oleg Iuriev și a ungarului Mihály Komis, dar, toate, în săli care n-au fost chiar pline. Totodată, afară, în parcul din fața teatrului chemnitzian, niște extremiști irresponsabili — din ce în ce mai activi în ultimul timp — mîzgăleau monumentul victimelor fascismului cu zvas-tici și sloganuri naziste și profanau opere de artă. Participanții la colocviu au semnat o rezoluție care condamnă extremismul, naționalismul, șovinismul, neofascismul.

Scepticism, poate. Dar nu dezarmare în fața răului, oricare ar fi el. Poate că și aici se află unul din rosturile majore ale Teatrului.